

Remiss av **SOU 2025:49 Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter** (Ju2025/00954)

Sammanfattning

Journalistförbundet har tagit del av förslagen i betänkandet "Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter" (SOU 2025:49). Journalistförbundets remissvar koncentreras till de förslag i utredningen som handlar om att utöka möjligheten att göra sökning och sammanställning av känsliga personuppgifter, samt de delar av utredningen handlar om begränsningar av den grundlagsskyddade offentlighetsprincipen.

I utredningen föreslås en ny reglering avseende sökning och sammanställning av känsliga personuppgifter. Dagens reglering innebär bland annat att uppgifter om medlemskap i fackförening får inte användas som sökgrund. Detta föreslås ändras vilket motiveras med att den typen av sökningar kan behöva göras, exempelvis för att förhindra ett terroristbrott riktat mot delar av fackföreningsrörelsen. Enligt Journalistförbundet är det inte visat i utredningen på vilket sätt sökning på fackligt medlemskap i praktiken skulle vara avgörande för att förhindra terroristbrott. Att kartläggning av fackligt aktiva används för att förfölja oppositionen i odemokratiska länder är däremot väldokumenterat. Enligt Journalistförbundet är det inte visat i utredningen att fördelarna med den nya regleringen överväger nackdelarna för det fall Sverige skulle gå i en mer odemokratisk riktning, vilket är något som bör beaktas. Mot den bakgrunden avstyrker Journalistförbundet förslaget.

Utredningen föreslår att Säkerhetspolisen ska förbjudas att behandla personuppgifter som innebär att en grundlagsskyddad meddelares anonymitet riskeras. Journalistförbundet tillstyrker förslaget.

Som ett komplement till säpodatalagen (lag om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter) föreslås i utredningen en särskild lag med namnet "lag om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter i särskilda uppgiftssamlingar". Den nya lagen är anpassad för behandling av stora informationsmängder. Uppgifterna i den särskilda uppgiftssamlingen ska omfattas av ett behandlingsförbud som är riktat mot Säkerhetspolisen som personuppgiftsansvarig men ska gälla all behandling. För uppgift i en särskild uppgiftssamling ska sekretess gälla till förmån för enskilda personliga och ekonomiska förhållanden samt för Säkerhetspolisens underrättelseverksamhet. Sekretessen ska vara absolut och gälla i högst 70 år. Den omfattande sekretessen motiveras med att en begäran om en allmän handling inte ska leda till att Säkerhetspolisen måste hantera uppgifter som omfattas av behandlingsförbudet. Enligt Journalistförbundet är absolut sekretess i detta fall inte förenlig med Tryckfrihetsförordningen (TF) 2 kap. 2 § eftersom även "harmlösa" uppgifter träffas av bestämmelsen. När myndigheter som Säkerhetspolisen i detta fall ges möjlighet till att skapa omfattande övervakningsmekanismer över medborgarna behöver det enligt Journalistförbundet även finnas möjlighet för utomstående, till exempel journalister, att granska verksamheten. Den föreslagna sekretessen omöjliggör den typen av granskning. Mot den bakgrunden avstyrker Journalistförbundet förslaget.

Allmänt om utredningen

I utredningen föreslås en genomgripande reform av regleringen för Säkerhetspolisens personuppgiftsbehandling i form av bland annat en ny säpodatalag. Om förslaget blir verklighet kommer Säkerhetspolisen kunna hantera större mängder personuppgifter, under längre tid och med hjälp av olika tekniska hjälpmedel.

Som ett komplement till säpodatalagen föreslår utredningen en särskild lag, anpassad för behandling av stora informationsmängder. Säkerhetspolisen ges därigenom ökade möjligheter att behandla stora mängder information och även uppgifter som inte direkt behövs för uppdraget, men som förekommer i sammanhang som är befogade att behandla.

Som framgår av utredningen innebär förslagen sammantaget risker för stora ingrepp i den personliga integriteten. I utredningen står det: "Dessa risker påverkar inte enbart rätten till privatliv utan indirekt även yttrandefriheten och andra opinionsfriheter. Om medborgare uppfattar att olika former av åsiktsyttringar registreras och bevaras av säkerhetstjänsten, kan det få en avhållande inverkan på viljan att använda sina demokratiska rättigheter." Trots det är förändringen enligt utredningen motiverad, bland annat mot bakgrund av det förändrade säkerhetspolitiska läget och den tekniska utvecklingen som medfört ökade informationsmängder.

8.15.5 Sökning och sammanställning av känsliga personuppgifter

Utredningen föreslår att sökning och sammanställning av personer grundat på känsliga personuppgifter endast ska vara tillåtet om skälen för att utföra behandlingen uppenbart överväger intrånget i de enskilda eller allmänna intressen som kan påverkas av den. Som framgår av utredningen innehåller den nuvarande säpodatalagen, i 2 kap. 12 §, ett förbud mot att utföra sökningar i syfte att få fram ett urval av personer grundat på känsliga personuppgifter. Dagens reglering innebär bland annat att uppgifter om medlemskap i fackförening inte får användas som sökgrund. Detta föreslås alltså ändras vilket motiveras på följande sätt i utredningen:

"Skälen för att förbjuda sökningar på fackföreningsmedlemskap är att något sådant behov inte kunde förutses då säpodatalagen beslutades. Om det saknas behov, ska en sådan sökning förstås inte utföras. Om det däremot finns ett behov, exempelvis för att förhindra ett terroristbrott riktat mot delar av fackföreningsrörelsen, bör en sökning inte vara förbjuden. Vår uppfattning är att risken med ett förbud överväger riskerna som ett sådant urval kan innebära."

Enligt Journalistförbundet kan denna slutsats ifrågasättas. Det är inte visat i utredningen på vilket sätt sökning på fackligt medlemskap i praktiken skulle vara avgörande för att förhindra terroristbrott. Att kartläggning av fackligt aktiva används för att förfölja oppositionen i odemokratiska länder är däremot väldokumenterat. Det finns till exempel färskare exempel från Belarus där Journalistförbundets systerorganisation BAJ förbjudits och där medlemmar tvingats gå i exil för att undgå repressalier från regimen. Enligt Journalistförbundet är det inte visat i utredningen att fördelarna med den nya regleringen överväger nackdelarna för det fall Sverige skulle gå i en mer odemokratisk riktning, vilket är något som bör beaktas. Till detta kommer att en konsekvens av de övriga förändringarna som föreslås i utredningen blir att känsliga uppgifter i högre grad än idag kommer att hanteras inom ramen för Säkerhetspolisens personuppgiftsbehandling.

Mot den bakgrunden avstyrker Journalistförbundet förslaget.

8.16.3 Meddelarfriheten

Utredningen föreslår att Säkerhetspolisen ska förbjudas att behandla personuppgifter som innebär att en grundlagsskyddad meddelares anonymitet riskeras. Journalistförbundet tillstyrker förslaget.

9.4.4 Absolut sekretess bör gälla alla uppgifter i en särskild uppgiftssamling

Som ett komplement till säpodatalagen föreslås i utredningen en särskild lag med namnet "lag om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter i särskilda uppgiftssamlingar". Den nya lagen är anpassad för behandling av stora informationsmängder. Enligt utredningen innebär den nya lagen ett så kallat proportionerligt undantag från vissa dataskyddsprinciper, vilket bedömts nödvändigt för att skydda nationell säkerhet. Säkerhetspolisen ges därigenom ökade möjligheter att behandla stora mängder information och även uppgifter som inte direkt behövs för uppdraget, men som förekommer i sammanhang som är befogade att behandla. Utredningen föreslår att uppgifter som är registrerade i denna särskilda uppgiftssamling ska omfattas av en särskild sekretess. För uppgift i en särskild uppgiftssamling ska sekretess gälla till förmån för enskilda personliga och ekonomiska förhållanden samt för Säkerhetspolisens underrättelseverksamhet. Sekretessen ska vara absolut och gälla i högst 70 år.

Uppgifterna i den särskilda uppgiftssamlingen ska omfattas av ett behandlingsförbud som är riktat mot Säkerhetspolisen som personuppgiftsansvarig men ska gälla all behandling. Syftet med behandlingsförbudet är att de registrerade inte ska få sin personliga integritet kränkt genom att andra ska kunna läsa eller på annat sätt ta del av de registrerade uppgifterna. Syftet med den absoluta sekretessen är att ingen ska kunna begära ut uppgifter som gör att Säkerhetspolisen måste hantera uppgifter som omfattas av behandlingsförbudet. Konsekvensen blir att Säkerhetspolisens möjligheter att hantera uppgifterna begränsas, baksidan blir att det inte går att få ut uppgifter med stöd av offentlighetsprincipen. Det i sin tur gör att insynen kraftigt begränsas även avseende uppgifter som skulle kunna lämnas ut utan att det uppstod skada för enskild eller myndighets verksamhet. Konsekvensen blir att verksamheten kopplad till den särskilda uppgiftssamlingen blir svår att granska. Skulle det till exempel framkomma misstankar om att uppgifter som saknar relevans behandlas blir det mycket svårt att granska eller kontrollera. Det i sin tur riskerar att skada förtroendet för Säkerhetspolisens arbete, vilket ytterst påverkar synen på rättsstaten och vore därför istället till men för nationell säkerhet.

I utredningen görs jämförelsen med Skatteverkets urvals- och analysdatabas som omfattas av absolut sekretess. Enligt Journalistförbundet är den jämförelsen inte relevant eftersom skattesekretessen av tradition är absolut (27 kap 1 § offentlighets- och sekretesslagen).

Bestämmelser om absolut sekretess är ovanliga och bör enligt förarbetsuttalanden bara gälla undantagsvis.¹ För att rätten att ta del av allmänna handlingar ska få begränsas krävs det enligt TF 2 kap. 2 § att det är motiverat med hänsyn till någon av de 7 punkterna i paragrafen. Den absoluta sekretessen för de särskilda uppgiftssamlingarna kommer att träffa även "harmlösa" uppgifter. Detta är något som lagstiftaren historiskt ansett inte rymts inom bestämmelsen i tryckfrihetsförordningen. En

¹ Se prop. 1997/98:97 s. 65.

relevant jämförelse är beslagsutredningen som övervägde att införa absolut sekretess för beslagna elektroniska informationsbärare. Utredningens slutsats var:

*"Det är inte förenligt med 2 kap. 2 § tryckfrihetsförordningen att införa absolut sekretess för alla uppgifter i beslagtagna och kopierade handlingar, eller för alla uppgifter i en beslagtagen eller kopierad informationsbärare. Det vore i och för sig möjligt att införa regler om absolut sekretess för uppgifter om enskildas personliga och ekonomiska förhållanden i sådana handlingar och informationsbärare som nu sagts, men det finns inte ett behov av sådana regler. Absolut sekretess bör därför inte införas."*²

Samma resonemang kan enligt Journalistförbundet appliceras avseende den nu aktuella frågan om den särskilda uppgiftssamlingen. Det är enligt Journalistförbundet inte förenligt med TF att införa absolut sekretess avseende alla uppgifter och något behov av ytterligare sekretessbestämmelser finns inte, vilket också konstateras i utredningen.

Att insynen i sig är ett problem ur integritetssynpunkt är ett återkommande dilemma inom den svenska förvaltningen. När myndigheter som Säkerhetspolisen i detta fall ges möjlighet att skapa omfattande övervakningsmekanismer över medborgarna behöver det enligt Journalistförbundet även finnas möjlighet för utomstående, till exempel journalister, att granska verksamheten. Den föreslagna sekretessen omöjliggör den typen av granskning.

Mot den bakgrunden avstyrker Journalistförbundet förslaget.

Ulrika Hyllert
Förbundsordförande
Journalistförbundet

² Se SOU 2017:100, Beslag och husrannsakan – ett regelverk för dagens behov, sid 695.